

Dyslexie terugdringen door: **‘LEZEN, LEZEN EN NOG EENS LEZEN...’**

Tekst: Anouk van Westerloo

Onderwijskundige Haytske Zijlstra promoveerde onlangs op een onderzoeksproject naar het vroege interventieprogramma Bouw! Conclusie: als je kinderen vroegtijdig screent op problemen met de beginnende geletterdheid en hen dagelijkse een-op-eenbegeleiding aanbiedt – vlak voor en gedurende de fase van het leren lezen – kan het aantal kinderen met dyslexie met de helft worden teruggebracht.

Ze heeft het zelf ervaren, toen ze als leerkracht voor de klas stond in zowel het regulier als speciaal basisonderwijs: scholen willen kinderen met een achterstand wel intensief begeleiden, maar dat lukt niet altijd. Haytske: "Voordat je een kind kunt aanmelden voor een dyslexietraject, moet je kunnen aantonen dat je met dat kind minstens een halfjaar intensief hebt geoefend. Maar hoe doe je dat in een klas waarin de kinderen nog nauwelijks zelfstandig zijn en alle kinderen aandacht nodig hebben? Vaak wordt er geoefend in groepjes, waardoor veel tijd verloren gaat aan 'wachten' tot je aan de beurt bent, ook voor de kinderen die juist iets meer aankunnen. Leraren kunnen dit niet allemaal zelf oplossen in de klas."

Door de problemen die ze in de klas ondervond, en doordat ze zag dat leesproblemen enorm veel effect hebben op het sociaal-emotioneel welbevinden van kinderen, raakte Haytske steeds meer

geïnteresseerd in het onderwerp. Ze ging verder studeren, eerst orthopedagogiek, daarna onderwijskunde en kwam toen uiteindelijk in het wetenschappelijk onderzoek terecht. "Een lange weg, maar wel een relevante. Ik weet heel goed waar leerkrachten tegenaan lopen."

In 2009 sloot ze zich aan bij de onderzoeksgroep van de UvA die het vroege interventieprogramma Bouw! ontwikkelde. Tot dat moment was er alleen een versie ontwikkeld voor kinderen in groep 2, omdat toen nog werd gedacht dat dat genoeg zou zijn om kinderen met een achterstand bij te spijkeren. Maar dat bleek niet voldoende om kinderen later ook beter te laten lezen. "Toen ik erbij kwam, is het computerprogramma uitgebreid met groep 3 en 4 erbij. Nu komen alle fases van ontluikende geletterdheid, aanvankelijk lezen en een stukje voortgezet lezen aan bod. Zogezegd de hele basis die kinderen nodig hebben om vloeiend

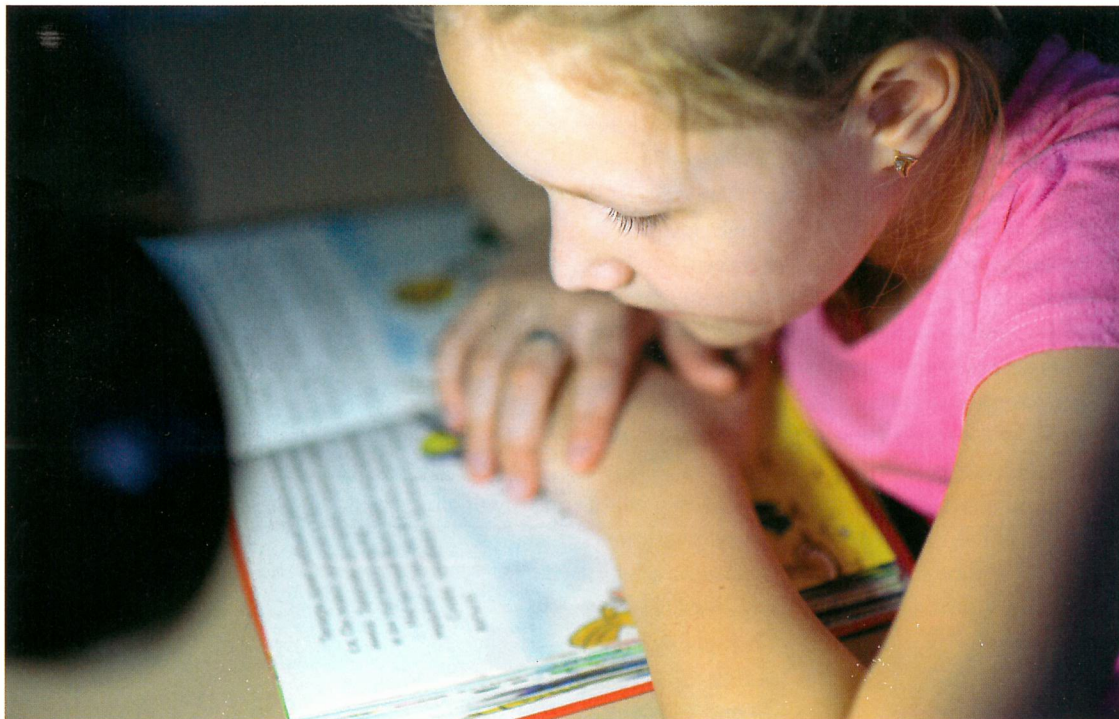

FOTO: SHUTTERSTOCK

en vlot te leren lezen. Na groep 4 gaan kinderen dieper in op begrijpend lezen, dus op dat moment moet het technische leesproces wel een beetje klaar zijn. Maar in de huidige praktijk start op dat moment vaak pas de intensieve begeleiding van kinderen met leesproblemen. Dat is veel te laat! De achterstand is op dat moment nog maar moeilijk in te halen, en je ziet vaak al motivatieproblemen en een laag zelfvertrouwen ontstaan."

Maar hoe weet je of een kind echt het risico loopt om leesproblemen te ontwikkelen, als een kind bijvoorbeeld nog helemaal niet aan (voorbereidend) lezen toe lijkt te zijn in groep 2?

"Dat kun je screenen. Kinderen in de kleuterleeftijd pikken van alles impliciet op, door spelletjes, door stimulering van hun omgeving. Aan het begin van groep 3 kent gemiddeld een kwart van de leerlingen in een klas al bijna alle letters. De helft van de klas kent er ongeveer veertien, en dan heb je de kinderen die voor de vroegtijdige interventie van belang zijn: ongeveer de laagste 25%. In het onderzoek kenden deze leerlingen hooguit drie letters in januari van groep 2. En bij die kinderen zie je vaak ook een zwak fonologisch bewustzijn, ze hebben moeite met het benoemen en samenvoe-

gen van klanken in woorden. En toch wordt ervan uitgegaan dat alle kinderen met dezelfde bagage de klas in komen, krijgen ze dezelfde leerstof aangeboden en worden ze geacht daar op dezelfde manier van te profiteren. Het zelfvertrouwen neemt erdoor af, en dat begint al heel jong."

'INTENSIEVE HULP WORDT TE VAAK TE LAAT GESTART'

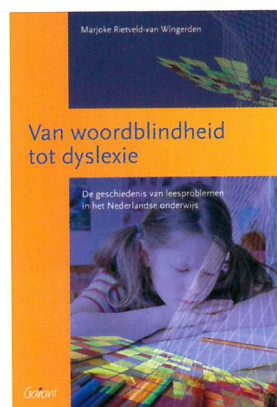
Is dat ook een reden om zo vroeg al met de interventie te beginnen?

"We hebben het interventieprogramma gestart in groep 2 én in groep 3 en de verschillende uitkomsten met elkaar vergeleken. Op cognitief vlak zijn de resultaten in groep 2 iets hoger, maar vooral op het zelfvertrouwen en zelfbeeld kan vroeg starten een heel positief effect hebben. Je kunt er niet vroeg genoeg mee beginnen om kinderen het gevoel te geven dat ze iets wel kunnen. Waarom

Onderwijskundige Haytske Zijlstra is in november vorig jaar gepromoveerd aan de Universiteit van Amsterdam. Ze deed (en doet) onderzoek naar een vroeg interventieprogramma gericht op leren lezen, dat wordt ingezet vlak voor het daadwerkelijke leesonderwijs op de basisschool van start gaat. De resultaten in haar proefschrift zijn veelbelovend: van de kinderen met een verhoogd risico op dyslexie werd in de controlegroep uiteindelijk ruim vijftig procent een dyslectische lezer en tachtig procent een zwakke lezer. Bij de kinderen met datzelfde hoge risico – die meededen aan het interventieprogramma – waren die cijfers met de helft gereduceerd.

Marjoke Rietveld-van Wingerden is historisch pedagoog en als docent en onderzoeker verbonden aan de Faculteit der Gedrags- en Bewegingswetenschappen van de Vrije Universiteit. Zij beschrijft de geschiedenis van leesproblemen in het Nederlandse onderwijs in haar nieuwste boek: *Van woordblindheid tot dyslexie*. Ze onderzoekt uitgebreid hoe het komt dat het tachtig jaar moest duren voordat het onderwijs in Nederland serieus met dyslexie aan de slag is gegaan, terwijl het fenomeen al sinds het einde van de negentiende eeuw bekend is. De laatste decennia zijn er grotere stappen gemaakt en sinds 2000 zijn de overheid, de wetenschap en belangenverenigingen steeds meer gaan samenwerken op dit gebied.

Aan Marjoke de vraag: Is het vroeg interventieprogramma Bouw! een volgende stap in de evolutie van de dyslexie-aanpak? "Echte dyslectici zijn moeilijk te behandelen. Ik denk dan ook dat het programma vooral veel kan betekenen voor niet-dyslectische slechte lezers. Bij hen zal vroeger interventie zeker kunnen helpen om in groep 3 beter mee te kunnen doen en zelfvertrouwen te ontwikkelen. Het programma lijkt me interessant om de grote groep slechte lezers vroeg op te sporen, en zo ook al vroeg te stuiten op kinderen bij wie de interventie niet (voldoende) helpt en bij wie mogelijk sprake is van dyslexie. Het huidige protocol voor de onderbouw kan hierop dan misschien worden aangepast."

In een van de volgende uitgaven van Balans Magazine verschijnt een uitgebreid interview met Marjoke.

zou je wachten tot het zelfvertrouwen en de motivatie een deuk oplopen wanneer lezen echt belangrijk wordt? Bovendien zal een kind dat merkt dat hij moeite heeft met lezen, het ook niet echt leuk vinden en het daardoor dus niet vaak doen. We weten daarnaast dat kinderen met een familiair risico, dus als dyslexie of lees- en/of spellingsproblemen in de familie voorkomen, tot wel tien keer meer kans hebben op het ontwikkelen van dyslexie. Voor deze groep kinderen is een preventieve aanpak dus zeer noodzakelijk. Ik ben ervan overtuigd dat bijna elk kind, ook de leerlingen met een verhoogd risico, goed genoeg kunnen leren lezen om zich zelfstandig te kunnen redden in de maatschappij. Natuurlijk zijn er altijd leerlingen die

‘BIJNA ELK KIND KAN VOLDOENDE LEREN LEZEN’

nog meer hulp nodig hebben, maar de cijfers die er nu liggen, moeten echt omlaag. Lezen is een basisvaardigheid, en het is zo jammer dat als die er niet goed inzit, ook allerlei andere dingen moeilijker gaan zoals verhaaltjessommen. Als kinderen nog moeite hebben met het decoderen van woorden, is er minder ruimte voor het begrijpen. Als de basis niet goed is, kom je meestal niet aan moeilijkere dingen toe.”

Over het onderzoek. Hoe zag dat eruit?

“We zijn begonnen met 363 kleuters van vijftien basisscholen en vier scholen voor speciaal basisonderwijs in en rond Amsterdam. Later is dat uitgebreid naar bijna veertig scholen, omdat sommige kinderen van school wisselden en we die ook bleven volgen tot en met groep 5. We concentreerden ons op de zwakste 25% van een klas. Het idee was dat elk kind op dezelfde manier het programma zou doorlopen, maar dat bleek niet zo te zijn. Sommige kinderen pikten de stof veel sneller op dan andere. Gelukkig wordt het niveau en tempo binnen dit programma afgestemd op de vorderingen van het kind. In het onderzoek is er een tweedeling gemaakt in de risicofactoren die

een kind heeft, om zo een onderscheid te maken tussen A. kinderen met alleen een lage beginnende geletterdheid in groep 2 en B. kinderen waarbij ook een familiair risico op dyslexie aanwezig is (‘dubbel’ risico). De winst in beide interventiegroepen was groot te noemen.

We hebben een jaar na de interventie gekeken naar de langetermijnresultaten, maar we zijn een groot deel van de leerlingen nu opnieuw aan het toetsen in groep 8. Het is uniek om leerlingen zo lang te volgen en we zijn natuurlijk erg benieuwd naar de resultaten en wat we ervan kunnen leren. We kijken ook breder. Zo wordt er naast lezen en spelling ook gekeken naar de effecten voor begrijpend lezen en het lezen van de eerste Engelse woorden. Want begrijpend lezen is enorm belangrijk en op de middelbare school krijgen leerlingen te maken met het leren van de Engelse taal. Het onderzoek is meer dan alleen preventie. Afhankelijk van hoe een kind reageert op de interventie, kun je zien wat de leerbaarheid is van een kind en hoe ernstig het probleem is. Je kunt het dus ook inzetten als diagnostisch middel. Want na de interventie ben je er nog niet. Er zijn kinderen die na het doorlopen van het programma niet in aanmerking komen voor een dyslexieverklaring, maar nog wel steeds milde problemen hebben. Die moeten ook op de middelbare school nog steeds in de gaten worden gehouden.”

Wat levert dit onderzoek op voor de dagelijkse praktijk op scholen?

“Dit is nou bij uitstek een wetenschappelijk onderzoek dat ontzettend veel oplevert voor de praktijk. Het is in elk geval een eerste aanzet. Meer onderzoek is altijd nodig en de effectieve invoering moet nog blijken, maar met deze kennis moet de praktijk echt iets gaan doen. Er zijn natuurlijk meer goede programma’s die in te zetten zijn op scholen. Maar wil zo’n programma echt werken, dan moet een kind met regelmaat oefenen en volhouden. Ook als een kind niet vooruitgaat en toch veel oefent, kun je gerichte stappen ondernemen. Toch is het allerbelangrijkste advies, ook als het programma met goed gevolg is afgesloten: blijf lezen! Want het antwoord op goed leren lezen is eigenlijk heel simpel: lezen, lezen en nog eens lezen...”